

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 11 oktyabr (Cümə günü) tarixli XII nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Cümə, 4 məhərrəmülhəram sənə 1337.
11 təşrinü-əvvəl sənə 1918.Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi,
iqtisadi türk qəzetəsidirMəhəlli-ıdarə:
Bakı, Kolyubakinskaya küçədə
"Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 6-91.

Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə
səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iada edilməz.

Dərc edilən məqalənin müfəkatını
idarə təyin edir.Abunə şəraiti:
Yanvarın birində Bakı üçün 35,
başqa şəhərlərə 42 rubladır.
Bir aylığı Bakıda 12,
başqa şəhərlərdə 19 rubladır.Elan fiatı: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən
elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

İkinci Bakı Realnı məktəbi şagirdininin əbəvyn [valideyn] və hamilərindən rica olunur ki, çocuqlarının məktəbə davamı üçün yenidən ərizə versinlər. Ərizələr Birinci Realnı məktəbin binasında hər gün saat 11-dən 2-yə qədər qəbul olunur.

Qeyd: Yeni qəbul olunanların ərizəsi dəxi qəbul edilir.

İkinci Realnı məktəbinin müdiri:
Popov

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Bakı Ərazi İdarəsinə

Azərbaycan Hökuməti Ərazi nazirinin 1918 sənəsi oktyabr 5 tarixli 45 nömrə əmri mövcubinə bu gündən etibarən Bakı quberniyasının Ərazi İdarəsi naçalnikinin müvəqqətin vəzifəsini ifaya başlamışdır. Səbiq Bakı Ərazi Komissarlığı qulluqçularına öz vəzifələrinə başlaması təklifini edirəm.

Ərazi İdarəsi naçalnikini yerini
dolandıran: Spitalski
6 oktyabr 1918, Bakı

Əmr nömrə 83

7 oktyabr 1918

Bakı şəhərinin poçta stasyonu ehtiyacatı üçün at saxlayan A.E.Ananov, tezliklə at vermək və Bakı şəhər poçta qutularından məktubları cəm etməyə dəvət edilir. Bu əmr elanı tarixindən iki həftə keçməyə qədər Ananov işə başlamazsa, bu vəzifə başqasına veriləcəkdir. Xəzinənin əqd edilən qiymətdən artıq məxarici olduqda həmin təfəvüt Ananovun rehin əmlakından alınacaqdır.

Bakı Poçta-Teleqraf müdiri:
Sirotkin

MİLLƏTLƏRİN
MÜBARİZƏYİ-HƏYATI

Bu gün dörd bucuq sənəyə qərib [yaxın] bir zamandır ki, şü hərbi-alam-şüml davam edir. Və bütün kainatı kökündən sarsıb viranə qoyur. Minlərcə insanları xakə [torpağa] sərir, bəbaları övladsız, anaları oğulsuz, gəlinləri qocasız buraxır.

Fəqət yenə millətlər mübarizəyi-həyat ilə uğraşmaqdan vaz keçmir, daha doğrusu, vaz keçməmiş... Nəsil ondan vaz keçə bilsələr ki, onunla ancaq mövcudiyyəti-milliyə və müqəddəratı-vətəniyyətlərini [milli varlıqlarını və vətənlərinin müqəddəratını] təmin edəcək və o mübarizə sayəsində sahilisələ-mətə çıxacaq və onunla mənliliyini ayaqlar altında əzilməyə qoymayacaq. Hasılı, şü mübarizə ilə qüvvələnb yüksələcək. Və bu surətlə müarizlərinə [rəqiblərinə] qarşı meydan oxuya biləcəklər...

Şimdi hansı millətlər böylə mübarizəyi-həyat ilə uğraşır və onunla sənədətə doğru addımlar atır, sualı qarşımıza çıxır ki, bu da zirdə [aşğıda] göstərəcəyimiz hikmətləri anlayın və o surətlə hərəkət edən hangi millətlər olduğu anlaşılacaq, həttə o millətlərin isimlərini belə tədət etməyə [sadalamağa] lüzum görülməyəcəkdir...

Əvət, o millətlər mübarizəyi-həyat ilə uğraşır və bu yolda çalışır-qəbalayır ki, onlar "hərb" in xilqəti-bəşərdən [bəşəriyyətin yaranışından] bəri mövcud və onunla həməzühur olduğunu [eyni vaxtda meydana çıxdığını] bilir. İnsanlar yaşadıqca təbiət iqtizası [təbiətlərinin tələbi] olaraq yek-digərləri ilə [bir-birləri ilə] boğuşacaqlarını anlayır və daima qəvilər [güclülər] zəifləri əzməklə yaşayacaqlarını dərk edir. Odu ki, o millətlər daima həli-hərb-də [müharibə şəraitində] bulunmuş kimi hazırlaşır və hər bə lazımlı gələn alətlərin yenidən icadına və yaxud o alətlərin başqa yerlərdən alınmasına çalışır, hasılı, hər bə lüzumu olan hər nə varsa, onu mühəyyə [tədarük] etməkdən geri durmayır və bununla bərabər əzim [əzəmatlı] ordular təşkil edərək o ordulara qayeyi-amala doğru arş [irəli!] əmrini verir.

Fəqət biz?

Ah, biz deyincə ürəyimiz parçalanır, qəlbim titrəyir, gözələrim adətə bir vərəm gözü kimi qaralır.

Nədən?

Çünki biz Qafqaziya islamı vətən müdafiəsi və millət mühafizəsi cəhətlərini düşünməkdə istəmədik. Bu yolda bir mübarizə etmək üçün hazırlaşmadıq. Mübarizəyi-həyatı ancaq yemək, içmək və kef etməkdən ibarət sandıq. Buna görə də həqiq, səfil, zalil olub ən nəhayət rüb-ümüzü [dörd-də birimiz] təşkil etməyən bir millətin əsiri-firəsi [çərəsiz əsiri] olduq. Dün ağzından sūd qoxusu gələn o çocuqların əlində aciz qaldıq və bununla türklük kimi böyük bir namı ləkələdik...

Qardaşlar! Şimdi artıq Avropanın ta göbəyində düşmənlərlə çarpışan türk qardaşlarını Qafqaziya dağlarını yarıya aşib sənə imdadda gəldi. O nami-cəllinə [uçu adına] vurulan ləkələri silib, onu ucaltdı. Düşmənlərini zanubəzəmini-iniyad etdirərək [diz çökdürərək] onlara aman dedirdi.

İştə, qardaşlar! Şanlı Türk Ordusunun haqqımızda göstərdiyi bu fədakarlıqları və bu unudulmamayacaq qəhrəmanlıqları, hasılı, o şanlı ordunun bizə etdiyi bu böyük eyilikləri bir ləvhə yazıb baş ucumuzda asmalıyız və onu daima oxuyub, ona səcdə etməliyiz.

Və bununla bərabər, onların bizi sahilisələmətə çıxarmaq üçün təşkil etdiyi ordulara girməliyiz və bu sayədə şanlı bir türk əsgəri olub, əldə silah vətən imdadına qoşmalıyız.

Vətən, vətən eşqiylə, vətən üçün mübarizəyi-həyat eyləməliyiz!

Rza Zaki

ORDU QƏRARGAHINDAN

Rəsmi.

1) Qarabəğ cəbhəsində: 8-10-2024, 9 əvvəlində Şuşa qəsəbəsi bilə-müharibə [döyüşsüz] işğal edilmişdir [ələ keçirilmişdir]. Əhali qitaati-əsgərimizi [hərbi birliklərimizi] bayraqlarla qarşılımışdır.

2) Petrovsk cəbhəsində: Düşmənin Daqna istasyonundan irəliləyən süvarilərimizin önündən fərqlənərək. Qitəatımız tədricən irəliləyir.

3) Ordunun digər məntəqələrində sükunət vardır.

ƏDLİYYƏ NƏZARƏTİNDƏ

Əmr.

3 təşrinü-əvvəl [oktyabr] 1918 tarixdə:

- 1) Pavel Vladimiroviç Xolyayvin;
- 2) Konstantin Aleksandroviç Manuylov;
- 3) Xarlampiy Vasiliyeviç Sirbiladze;
- 4) Marian Lyudviqoviç Oleskevici;
- 5) Karl Qustavoviç Strumpf və
- 6) Vyacheslav Nikolayeviç Klementyev Bakı nahiyə məhkəməsinə üzv təyin olunurlar.

Ədliyyə naziri əvəzi:
[Teymur bəy] Makinski

AZƏRBAYCAN HÖKUMƏTİ
MÜKƏLLƏFİYYƏTİ-ƏSGƏRİYYƏ
QANUNU-MÜVƏQQƏTİ
[HƏRBI MÜKƏLLƏFİYYƏT HAQQINDA
MÜVƏQQƏTİ QANUN]

1 – Azərbaycan təbəəsi olan hər adam bu qanuna görə əsgər olacaqdır.

2 – Əsgərlik on yeddi yaşın bitdiyi ilin sonunda gələn ilin başından başlayır və qırq beş yaşını bitirən ilin sonunda gələn ilin təşrinü-əvvəlində [oktyabr] bitir.

3 – 18, 19 yaşındakı adamlar ikinci sinif ehtiyat olur və bunları ancaq bir hər bə olduğu zaman çağırırlar.

4 – Hər adamın əsgərlik qulluğu [xidməti-fe'liyeyə] on doqquz yaşını bitirən ilin sonunda gələn ilin əvvəlindən başlayır və bu kimi adamlar bu ilin təşrinü-əvvəl ayında qoşunda [qitəatda] olmaq üçün ehtiyaca görə ya həpsini və ya bir qismini çağırırlar.

5 – Əsgərlik qulluğu [xidməti-fe'liyeyə] piyadə və nəqliyyə sinfi üçün 2 və başqa siniflər üçün 3 ildir. Bundan sonra bu kimi adamlar birinci sinif ehtiyata keçirlər.

6 – Birinci sinif ehtiyat müddəti piyadə üçün 40 yaşının və başqa siniflər üçün də 38 yaşının bitdiyi ilin sonunda gələn ilin təşrinü-əvvəl ayına qədər davam edir. Bundan sonrakı qulluğa müstəhfiz qulluğu deyilir.

7 – Hökumət səfərbərlik əsnasında lazım görərsə xidməti-fe'liyeyədən iznli olanları və birinci və ikinci sinif ehtiyatları və müstəhfizləri çağıra bilər. Müstəhfizlər məmləkətin içində qulluq edir.

8 – Aşağıdakı şəxslər əsgərə alınmalarını mövcub olan əhval zail oluncaya [keçib gedənə] qədər müvəqqətin əsgərə alınmazlar:

a) İyirmi dördüncü maddənin üç nömrəli fəqərəsindəki [bəndindəki] şəxslər,
b) İslərinə baxılıb da haqlarında məhkəmə qərarının icrasına qədər məhkəmə və istintaq dairələrinin qərarı ilə həbs edilənlər,

c) Öz külfətinə çalışmağa istedadlı təkə çörək verən şəxslər [bu xüsus ayrıca təfsil edilmişdir].

9 – Aşağıdakı şəxslər vəzifələrinin davamı müddətində əsgərlik xidmətindən azad qalırlar: nazirlər, nazir müavinləri, valilər, zirəat [kənd təsərrüfatı] idarələri müdirləri, dövlət xəzinəsi müdiri-ümumiləri [baş direktorları], məhkəmə rəisi və müddəayi-ümumiləri [ittihamçıları], məhkəməyi-təmyiyə əzaları [kasasiya məhkəməsi üzvləri], məhkəməyi-təmyiyə müddəayi-ümumi və müavinləri, müstəntiqlər, mülkiyyə qaimməqamı, müdir və müavinləri, polis müdir və sərkomissarları [baş komissarları], məhəllə ruhaniləri.

10 – Külfətlərinin halınca aşağıdakı şəxslərin əsgərlikləri yüngülləşir [təcil [taxir] olunur]:

a) Xəstəlik üzündən və yaxud altmış yaşına vardiğindən çalışmaq istedadını itirmiş atanın və yaxud dul qalmış ananın çalışmağa istedadlı təkə oğlu,

b) Anadan və atadan məhrum və yaxud bir neçə yetim qardaşların və yaxud əra getməmiş bacılarının çalışmağa istedadlı təkə qardaşı,

c) Babanın və yaxud nənanın çalışmağa istedadlı təkə nəvəsi (torunu),

ç) Bir və ya bir qaç övlada malik olub övladlarına kəndindən başqa baxacaq kimsəsi olmayan dul ata (baba),
d) Övlad və övrəti bulunən və müni-məhrəmi [məhrəm bir kəməkçisi] olmayan külfət rəisi.

11 – Birdən ziyadə övlada malik olan atanın yaşına görə bütün övladları əsgərə alınır. Ancaq bu ata məyyəyə [kəməkçiyə] möhtac isə, kəndisinin rizasıyla bir dənəsi buraxılır.

12 – Atıdakı əşxasın [aşağıdakı şəxslərin] aid olduqları dövəirin [idarələrin] tələbi üzərinə vəzifələrinin davamı müddətində əsgər olaraq vəzifələrində tər k olunurlar: dövlət bank müdiriləri, maliyyə müfəttisi, sandıq əmini [kassir], vilayət və qəzalardakı mühasiblər və müavinləri, üç məmurdan fazla olmaqqa şərt ilə vapər [buxarlı gəmi], şiməndifər [qatar], teleqraf, posta idarələrinin məxsusi məmurları, doktor, doktor müavini, əcəçi, baytar olub məmuriyyətlərindən infakklarında [uzaqlaşdıqlarında] dövlət işlərinin təxirə uğrayacağı məmül bulunən [gözlənilən] şəxslər, qanunun tarixi-nəşriyyatında rəsmi surətdə məktəb müəllimiyində bulunmuş olub vəzifələrində davam edəcək olanlar.

13 – Çalışmağa istedadlı olan şəxslər şunlardır: xəstəlikdən, yaxud məsəqütükdən [düşkünlükdən, şikəstlikdən] dolay çalışmaq istedadını büsbütün qaib etmiş olanlar və məhbuslar və üç sənədən ziyadə kəndisindən xəbər olmayan qaiblər müstəsna olmaq üzrə 60 yaşına qədər olanlardır.

14 – Əgər bir külfətin bir atadan və yaxud çocuqları bulunən bir anadan və ya nəvələri bulunən bir babadan və ya nənadən və yaxud kiçik yaşlı nəvələrə malik böyük bir qardaşdan ibarət olan, müin [kəməkçi olaraq] buraxılmış çalışmağa istedadlı bir cavanın hər hansı bir səbəbdən qaib olmuş bulunması [ölüm, çalışmaq istedadını qaib etmək kimi] [halında], o zaman bu ailədən əsgərliyə alınmış cavanların ən böyüyü əsgərlikdən azad edilir.

15 – Bir adamın əsgərlik müəmilətində [qeydiyyatında] evli sayılması əsgərliyə çağırılmazdan əvvəl nikah olmuş və qarı ilə qocanın bir evdə bulunmuş olmaları ilə məşrutdur [şərtləndirilir].

16 – Xidməti-əsgəriyyədən azad edilə biləcəyi qəbul olunmayan xəstəliklərə tutulduğundan və ya bir az əvvəl keçirmiş olduğu xəstəlikdən həzmi özünü düzəltməmiş şəxslərin xidmətə alınmaqları iyirmi dördüncü maddənin üçüncü fəqərəsi mövcubinə müəyyən müddətlərlə təxir olunur. Bu müəyyən müddətlərin xitamında təkrarən həkim baxışına tabe tutularaq xəstəlikləri keçmiş olanlar yaradqlarına görə xidmətə alınıb, xəstəlikləri keçməyəcəyi anlaşılənlar 24-cü maddənin 3 və 4-cü fəqərələri mövcubinə ya daimi olaraq xidmətdən azad olunurlar və yaxud təkrar müəyyən müddətlərlə təxir olunurlar.

17 – Edadi məktəblərində təhsildə bulunən cavanların ikmali-təhsilləri [təhsillərini başa vurmaları] üçün 21 yaşına qədər və məmaliki-əcnəbiyyədə [xarici ölkələrdə] ali məktəblərdə təhsildə bulunənların isə 27 yaşına yetdiklərinə qədər əsgərə alınmaqları təxir olunur.

Ancaq bunlar bir sənə xidməti-əsgəriyyə ilə mükəlləfdirlər. Şu qədər ki, növi-təhsillərində [təhsillərini növünə] və qabiliyyəti-bədəniyyətlərinə [fiziki imkanlarına] görə bilaxərə [daha sonra] nizamnameyi-məxsus mövcubinə ehtiyat zabit olmaq üzrə ehtiyat zabit namizədliliyi haqqına malik olurlar.

18 – Tutsaq olduqları üçün xidməti-əsgəriyyəlini öz həmyaşları ilə etməmiş olanlar tutsaqliqdan qurtarıqdan sonra dərhal əsgərliyə calb olunurlar.

19 – Cinayət ilə məhkum olanlara və hüquqi-mədəniyyədən isqat [məhrum] edilənlərə xidməti-əsgəriyyələri əsnasında silah verilmiş, bunlar inşaət qitəatında istixdam olunurlar [xidmətə calb olunurlar].

20 – İşbu qanun mövcubinə xidməti-əsgəriyyədən qaçanlar və ya hildə istemal edənlərlə [işlədənlərlə], işbu qanuna müxalif hərəkət edən bilcümle əlaqədarən [bütün əlaqədar şəxslər] divani-hərblərdə [hərbi məhkəmələrdə] mühakimə olunurlar.

21 – Bu qanunu elan etmək və hər kəsin başa düşəcəyi vəchlə anlatmaq və əsgərlik xidmətinə çağırılacaq olanları bilatəxallıf [qarışılıqlıq] yol vermədən] vadi-təmyüyyənində [müəyyən edilmiş vaxtda] qəza əsgər idarələrinə göndərmək və əsgərlikdən qaçanları axtarib bulmaq xüsusunda lazımlı gələn bütün tədabiri [tədbirləri] yapmaq qəza qaimməqamlarının vəzifəsindədir.

22 – Əxzi-əsgər [əsgərə götürmə] məclisləri bər-vəchi-ati [aşağıdakı] şəxslərdən tərəküb edir [təşkil olunur]:

Əxzi-əsgər şöbə rəisi,
Qəza qaimməqamı,
Qazi,

Bələdiyyədən müntəxəb [seçilmiş] iki əza [üzv] (bələdiyyə təşkilatı olan məhəllələrdə).

Bunlardan əxzi-əsgər şöbəsi rəisi məclisə rəyəsət [rəhbərlik] edir.

Bunlardan başqa əfradı [əsgərləri] müəyinə etmək üçün iki təbib yalnız müəmaləti-səhiyyədə sahib-işiq olmaq [ancaq tibbi mövzularda sənə malik olmaq] üzrə bulun-durulur. Məclisdə qərarlar səsərlərin çoxluğu ilə verilir. Səslər bərabər olarsa, rəisin səsini olduğu tərəf qazanır. O biri tərəf də öz fikrini yaza bilər.

23 – Əsgərlik xidmətinə çağırılacaq cavanların qəza əxzi-əsgər məclislərinə mərqumun [adı çəkilən şəxsini] gərək külfətlərinin halına və gərək məşğuliyətlərinə və yaxud işbu qanunda göstərilən əsaslara binaən [görə] xidməti-əsgəriyyəyə alınıb-alınmayacağı təyin olunur. Ondən sonra həkim baxışına tabe tutulub müəttəblərinə [təyinat yerlərinə] sövq olunur. (Maddə 24)

24 – İki hakim tərəfindən müəyinə olunacaq hər fərd haqqında qabiliyyəti-bədəniyyəti nizamnaməsinə tövfiqən [uyğun olaraq] hakimlər bər-vəchi-ati qərarları verəcəklərdir:

1) Silahlı olaraq xidməti-əsgəriyyəyə qabiliyyəti olanlar,
2) Silahsız olaraq xidməti-əsgəriyyəyə qabiliyyəti olanlar,
3) Müəyyən müddətlərlə xidməti-əsgəriyyədən azad qalacaqqlar,

4) Bədənin xidməti-əsgəriyyəni ifa etməməyəcək olanlar.

Əfradin kəndiləri üzərinə bu qərarlar yazılaraq ətibba [həkimlər] tərəfindən imza edilir və 1 və 2 nömrəli əfrad sövq, 3 və 4 nömrədəki əfrad təxris olunur.

Əxzi-əsgər məclisi hakimlərin bu qərarına qənaət etməzlərsə, iki hakimdən aşağı olmamaq üzrə digər bir heyəti-səhiyyəyə müəyinə etdirmək haqqını haizdirlər [haqqına sahibdirlər].

25 – Sövq olunacaq əfradın iki qitə [hissə] dəftəri tan-

zım olunur. Birisi əxzi-əsgər şöbəsində əfradı, digəri əfradı götürəcək sövq məmuruna təslim edilir. Ancaq ikinci dəftərin əfradın sövq qafillərinə görə qisim-qisim tənzi mi və fəqət kafəsinin [hamisinin] əxzi-əsgər məclisi tərəfindən təsdiqi lazımdır.

26 – İşbu qanun tarixi-nəşridən etibarən mötəbərdir. Qəbul olundu.

Azərbaycan Hökumətinin Rəisi:
Fətəli xan Xoyski

Aydınlıq bir gecədə təfəkkür dəqiqələri

Vaqonda gedərkən

II

Əlvahi-səməviyyəyə heyran oluyordum,
Heyrət: bəşərin əcini etməkdədir izhar.
Heyrətə baxırdım: o ziyagahi-büləndə
Aydınlıq olan leyli, tamaşaya səza-var.
Göy parlaq ıkan torpağın övladı qəranlıq,
Göylər güliyörkən bəşərin gözələri ağlar.
Bəxdim qəməra, yıldıza, bəxdim mələkuta,
Qərq oldu bütün varlığını amaqi-sükuta.

Birdən-birə bir tatlı sədə duydu qulağım,
Guya uyumuşdum, o səəs etdi məni bidad.
Dərhal çevirdim üzümü səmti-sadəya,
Gördüm duruyor bir qəadin, ənəzi füsunkar.
Bir hakimeyi-qəlb idi ol hüsnü-müəsxər,
Pək cazibəli gözələ maliki o rüxsar.
Zülfü-siyəhi bəxtimi tənziir ediyordu,
Şəmsi-rüxü də atiyi-millət kimi nəvvar.
Nəvvar idi, taban idi, rəxşan idi ruyi,
Bir heykəli-amal idi guya ki, o didar.
Bəxdim o gözəl çöhrəyə, bəxdim mələkuta,
Qərq oldu bütün varlığını amaqi-sükuta.

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi
Bakı

BAKİ QAÇQINLARININ
İRANDAN QAYITMASI

Mart hadisəyi-müəssifəsindən [təəssüf doğuran mart hadisəsindən] sonra Bakı əhalisindən bir çoxları İrana keçib Astara, Ənzəli, Rəşt, Lahican, Qəzvin və Tehrandə sakin olmaqda idilər. Bu qaçqınların çox hissəsi Ənzəli və Rəştə məkan tutmuşdular. Bunlar fūqərə və əlsiz-ayaqsızlardan olmayıb, Bakının məşhur tacir, sərətli və sənət sahiblərindən ibarət idi. Qaçqınların bu müddət ərzində nə qədər məşəqqət və zillət çəkdiqlərindən sərfi-nəzar edib [vaz keçib], fəqət Bakıya övdət etmələrindən [qayıtmalarından] bir qədər yazmaq istəyəm. Aylardan bəri vətəninəndən uzaqlaşmış qulağı səsdə, gözələri yolda müntəzir bir halda Gilan torpağında yaşayan Bakı qaçqınları Bakıda nələr vəqə olması haqqında bir sərih [aydın] xəbər almaqdan ötrü vaxt-bivaxt dəniz kənarında günlərini keçirdilər. Bakı haqqında dövrən edən növbəvən şayiələr hər dəfə qaçqınlara bir cür təsir bağışlayırdı. Bakının qəhrəman Türkiyə əsgərləri tərəfindən mühasirə edilməsi və Bakı kənarında müharibələr vəqə olduğu xəbərləri Bakı qaçqınlarını daha da maraqlandırmışdı.

Zilhiccanın 7-də axşam çağrı bir neçə paraxodun Ənzəliyə yavuuqlaşdığını görün Ənzəli əhalisi bir dəqiqədə körpülərə cəm olub bir neçə paraxodun birdən-birə Ənzəliyə gəlməsinə təəccüb etdilər. Paraxodlar körpüyə yavuuqlaşdılar. Bunlardan üçü ingilis əsgərləri, dördü erməni saldat və qaçqınları və digər üçü top-topxana və ərzəq şeyləriylə məmalam [dopdolu] idi. Bunlardan əlavə bir saat bu paraxodların gəlməsindən qabaq Ənzəlindən Bakıya rəvanə olan nəqliyyat paraxodları da paraxodlar ilə bərabər Ənzəliyə qayıtdılar. Paraxodların bu halət ilə Ənzəliyə gəlmələri Bakı taleyinin nə surətə hall olunmasını aşkar andırırdı. Bakı qaçqınlarında müşahidə edilən şadənəlik qələm yazmaqdan acizdir. Bir çoxları ağlamaq dərəcəsinə erib gözələri yaşarmış bir halda bir-birləri ilə öpüşüb görüşürdülər. Ənzəliyə varid olan paraxodlar Bakı haqqında doğru bir xəbər söyləmədiklərsə də, lakin Bakının qəhrəman Türkiyə ordusu tərəfindən işğal olunmasına şəkk və şübhə qalmadı. Bu əhvalatdan sonra Bakı qaçqınları Bakıdan ötrü biqərə olub Bakıya getmək üçün yollar və çərələr düşünməyə başladılar. Ailəsi olmayan qaçqınlar Bakıya getmək üçün Təbriz və Astara tərifiq [yolu] ilə yola rəvanə oldular. Ailələri olanlar isə aramsız bir halda qalıb gəca-gündüz Ənzəlindən çıxıb Bakıya getmək həsrəti ilə qəfəsdə qalan quş kimi yaşamaqdan usandılar. Axırda Bakı mötəbərənəndən Ənzələdə yaşamaqda olan Mirza Əsədullayev bir neçə yoldaşları ilə Bakıya gəlmək üçün ingilislərdən bir paraxod icazəsi almaq qəsdinə düşdülər. Uzun müzakirət və münaqişədən sonra Mirza Əsədullayevni sayı və tələsi və zəmanəti sayəsində "Arxangelk" paraxodunun Bakıya gəlməsinə icazə almağa müvəffəq oldular. Bakıya paraxod gedəcəyi elan olunduqda Bakı qaçqınları Bakıya gedəcəkləri havəsi ilə yolda dūçar ola biləcəkləri hər bir qəzavü qədəri Allaha tapşıraraq ailələri ilə bərabər paraxoda əyləşdilər. Gecəni aramsız bir surətdə paraxodda keçirib, sabahı Bakı tərəfə yollandıq. Nərgin cəzirəsi [adasi] yaxınlığına yetmişdikdə burada dayanmaqda olan gəmilərdən "Qars" hərbi gəmisini önümüəzə gələrkə paraxodumuzu dayandırdı. Altı saat qədər müzakirətdən sonra "Qars" gəmisini paraxodumuzun Bakıya yanaşmasına izin verib, bizi buraxdı. Bu biri tərəfdə dayanmaqda olan "Astrabad" hərbi gəmisini təzədən paraxodumuz dayandırdı hərbi gəmilər nümayəndəsi Voskresenski Petrovskdən gələnə qədər dayandırılacağıımızı elan etdi. Bu qərarla Bakının işqlarına həsrətə baxa-baxa üç gecə suyun ortasında qalmağa məcbur olduq.

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 11 oktyabr (Cümə günü) tarixli XII nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Axırda gözlənilən Voskresenski Petrovskdan gəlib aqşam çağı paraxodumuzun Bakıya gəlməsinə icazə verdi. Və sərnəşinlər Bakıya çıxdıqdan sonra yenə də paraxodun Nargin cəzirəsi yanına qayıtmasına Mirzə Əsədullayev və yoldaşlarından iltizam aldı. Bu qərarla Mirzə Əsədullayev, Hasan Mustafayev və Knyaz Əmir Acibiy barkas ilə Bakıya gəlib paraxodumuzun Bakıya gəlməsinə Türk Komandanı tərəfindən icazə alıb qayıtdıqdan sonra paraxodumuz Bakıya varid oldu. Bakı körpüsünə istiqbal üçün cəm olan əhali paraxod sərnəşinlərini gördükdə böyük bir şadlıq və alqışlar ilə təbrik etdilər. Bütün paraxod qaçqınları Mirzə Əsədullayevin bu barədə çəkdiyi zəhmətləri fəramuş etməzlər [yaddan çıxarmazlar] zənnindəyiz. Sərnəşinlər Ənzəlindən Bakıya məccanən [havayı] gəldilər. Bakıya salamat gəlib çıxan bu qədar sərnəşinlər tərəfindən bir kəlmə də olsa Mirzə Əsədullayevə və yoldaşlarına mətbuat vasitəsilə ihzari-təşəkkür gö-rülmədiyinə və bu tezlikdə bu qədar zəhmətləri bilmərrə [tamamı] unutmalarına əfsus edirəm. Bununla öz tərəfimdən Mirzə Əsədullayevə və bu işdə olmayan zəhmətlər çəkan yoldaşlarına öz təşəkküratımı izhar edib, həsrətə lırandə qalan Bakı qaçqınlarının lırandən Bakıya nəql edilmələri üçün hökumət nəzində lazımi binəgüzarlıqda bulunmalarını [tədbir görmələrinə] dərxatir etməyi [yada salmağı] özümə borc bilirəm. Ümidvar oluram ki, lırandə min zillət və məşəqqət ilə gün keçirməkdə olan Bakı qaçqınlarının həli nəzərə alınb onların tezliklə Bakıya gətirilmələri üçün bir çara aranılaçaqdır.

Zülfüqar bəy Hacıbəyli

SUAL VƏ CAVAB

1 – Dövlət nədir, millət nədir, vətən nədir? Dövlət: göstərdiyimiz bir xananın müdiridir. Məsələn, bu gün bir dövlətin bayrağı altında bulunan bilməli vətən bir xanəyə mubaşəhədir [oxşamaqdadır]. Müstəqil bir xanə müdiri o xananın daima həddi-ıdarəsini və tədrüzi-xari-cədan [xarici müdaxilələrdən] məsün [toxunulmaz] qalmasını düşünər, lazım gələn tədabiri-ərbəəsədir [vacib tədbirləri] təşkil edir. Bir dövlətin sancağı altında bulunan insanların yaşaması hər nəyə müvəqqəf [bağlı] isə onu ehzar [hazır] edir. Şu gözümdə öndə görmüş olduğumuz müəzzəm ordunu vəsaiti-mühüməsiylə [lazımi vəsaiti ilə] tədarük edir. Ordu isə o binanın divarı-ərbəəsədir [dörd divarıdır], fərzən [fərz edək ki] bir binanın divarları olmasa, o binanın səfqi [tavanı] təmərküzdən daima xalidir. Bir binanın ki, divar, damı olmasa xaricdən vüqu bulacaq olan hər dürlü tədrüzdən əmin olammas. Gərək hava və gərəksə heyvanatı-vəşiyə və sairə, həttə təvəh-hüş edən [vəhşiləşən] insanlardan belə məsün deyildir. Ordunu təşkil edən ümərə və zabitan [əmirilər və zabıtlar] o divarların rükni-əzəmi [ən böyük dayağı] deməkdir. Bir dövlətin ordusu hər nə qədər səbatkar [möhkəm dayanan] rükni-əzəmlərinə istinad edərsə, o dövlətin sancağı hər an parlaq müzəffəriyyətlərə münəcər [nail] olacağı bəhidir [aydındır].

Millət: bir dövlətin sancağı altında bulunan insanların həyət-i məcmuəsidir [ümumi həyatidir]. Bir millət hər nə qədər səy və qeyrat edərsə, o nisbətə rifahi-hal ilə yaşamasını təmin etmiş olar. Əvvəli-əmrədə [ilk növbədə] millətə aid vəzifə də şudur, əlami-zülmətə [zülmet əlmini işıqlandırmağa] xadim olan elektrik kimi cəhli-mənəvi [mənəvi cəhalət] ordusuyla cihadə müəyyəni [hazır] olan orduyi-maarifdir. Bir millət daima kəndi əleyhində bulunan cəhli-mənəvi ordusunu məğlub etmədikdən sonra, maddi düşmənlərini məğlub əlbət edəmməz, etsə də bəşəriyyətin taqəti fəvqında olan bir çox məzahim [əziyyətlər] və müşkülətə [çətinliklərə] mərəz qalacağı şübhəsiz olmasın. “Maarif-mənd olan zəvatın həmişə qədiri baladır [ucadır]” deyilmişdir.

Tarixi-insaniyyətdə mürciət edilincə, nə kimi millətlərin maarifisizlik üzündən inqiraz bulması [məhv olması] və nə kimi millətlərin də sayeyi-maarifdə təali bulması [ucalması] cəhətləri anlaşılmamzı?

Bu məqaləmi oxuyan din qardaşlarımızdan təmənni edirəm ki, bəhəqq [həqiqətən] mənalına [mənasına] vaqif olub, say və qeyratə ənənə və ənənə [hər an] ibrazi-təvəccöh etməlidirlər [rağbat göstərməlidirlər]. Maarif, bir [millətin] yıxılmaz zirehlə yapılmış və heç bir vəsaitlə təxrib edilməz, mətin, mətinə-sabit qalalaridir.

Vətən: bir dövlətin hakim olduğu yerlərin də həyət-i məcmuəsinə deyilir. Vətən hər nə qədər tərəqqi edərsə, o millət, o dövlət o dərəcə rahat yaşar. Vətən tərəqqi etməz, yəni şu gördüyümüz torpaq, daşlar, dağlar hər nə isə, şəkli-əslisini milyonda bir nisbətə tədbil edir [dəyişdirir]. Halən xilqəti-əsliyəsində sabit qalar.

Tərəqqi edəcək o toprağın üzərində yaşayan insanlar deyil də, nədir?

İnsanların tərəqqisi iki şey ilədir: 1) maarif; 2) sərvətdir. Asayışı təmin edəcək, millətin bir cüzü olan həyət-i hökumətdir. Hökuməti təşkil edəcək zəvat, mənbəyi-maarifdən [maarif mənbələrindən] sirab olan [doyunca içən] insanlardır. Demək olar ki, təməl – maarifdir. Nəmlərə qüvvəyi-icraiyyə kiçik bir məntəqənin inzibatını [inlizam-intizamını] güc hal ilə təmin edir ammaərbabi-maarif ondan daha səri [sürətli] cüzü cəreyi-təmini bula bilər. Artıq bundan anlaşıldığına görə, hər dürlü fəlakət və müşkülət cəhalətdədir. Tərifi [yüksəlmə] və təali [ucalma] iləx. təhsili-elm və fününi-mütənavve [müxtəlif fənlər] ilə qaimdir. Şu halda həmiyyətli qərelərimizdən bu nüqəti-mühümələri [vacib nöqtələri] idrak edə bilməyənlərə anlatmalarını rica etmək istərsəm, bilməmə nasil tələqqi edilər [qəbul edilər]?

Tofiq

ŞƏHƏR DUMASINDA

Təşri-i-əvvəlin [oktyabrın] 8-dəki iclas

Iclas 30 nəfər qıasnı hazır olduqdan sonra axşam saat 6-da Qasım Qasimovun təhti-sədərətində [sədrliyi altında] açılır. İclasda keçmiş iclasın protokolu qəbul olunur. Roxlinin qıasnı vəzifəsindən, M.Sultanovun uprava üzvlüyündən və iki nəfər qıasnıların naxoşluğundan naşi [naxoşluğu səbəbindən] istefaları qəbul olunduqdan sonra Qasimov Su şöbəsinə nazirlik [müfəttişlik] vəzifəsinə ifa etmək üçün bir adam intixab olunmasını [seçilməsini] təklif edir. 32 səsə (10 ziddinə) İbad Əliyev Su şöbəsi nazirliyinə seçilir.

Bələdiyyə rəis müavininin maası haqqında

32 səsə Şəhər rəisi müavininə ildə 15 min manat məvacib təyin edilib, bu vəzifəyə Mehdiyev intixab edilir.

Duma heyətlərinin intixabı

Məkatib [Məktəblər] şöbəsi əzəliyinə [üzvlüyünə] Əliqə Həsənov və Veyn-şal seçilir. Təşkilat heyətinin təklifinə görə müqaviləyi-müstərəkə [kollektiv müqavilə] ilə mərbut [bağlı] məsələlərin həlli üçün Smirnov, Şor, Podşibyakin, Perçixin, Kara-Murza, Qasım Cəfərov və Əlisgəndər Cəfərovdan ibarət bir heyət seçilir.

Hökumət istiqrazı

Uprava üzvü Pleskaçevski Azərbaycan Hökumətiylə bağlanacaq faizsiz milyon yarım borc barəsində izahat verir. Sədr, bu pulun hökumət tərəfindən buraxılıb, Şəhər Dumasının təsdiq edəcəyini anlaşıdır. Duma qəbul edir.

Şəhər darürtəbiyyəsinin [uşaq tərbiyyə evinin] çocuq xəstəxanasına tədbili [çevrilməsi]

Şəhər darürtəbiyyəsinin çocuqlara məxsus xəstəxanaya tədbil edilmiş barəsində doktor Kaufman müfəssəl məruzə oxuyur. Bunun məqsədi gələcəkdə çocuqlar xəstəxanasında sağlam vətəndaşlar yetişdirməkdir. Veyn-şal da buna tərəfdardır.

Blinov deyir ki, burada yetim çocuqları da bəsləmək mümkündür. Leontyeviç deyir ki, darüleytərlərdə [yetimxanalarda] xəstəlik olduğundan bir az vaxtda 64 nəfər ölmüşdür. Natiq bu müəssisələrin ölüm fabrikasına dönəcəyindən qorxub hal-hazırda ki rüttəbiyyələri göstərir. Natiq məsələnin qəbulunu təklif eyləyir. Drujinin də Leontyeviçə tərəfdar olub bu layihənin tərtibini xüsusi heyətə verilməsini istəyir.

Qara bəy Qarabəyli həzrətləri məruzəni məqbul və la-yiqli ədd edir [sayır], fəqət darürtəbiyyənin dəyişməsi əvəzində cənbində [yanında] bir çocuqlara mənsüb xəstəxana binasını daha da yararlı sandığı üçün məsələni komisyona verməyi təklif edir.

P. F. İlyuşkin məlum edir ki, qıasnılar məsələni layiqincə istima etməmişlər [dinləməmişlər]. Məruzə darürtəbiyyəni fəxş etmək istəmir. Fəqət çocuqların vəfatı qarşısını alır. Darürtəbiyyə yerində qalacaqdır, cənbində isə xəstə çocuqlardan ötürü bir şöbə güşad ediləcəkdir [açılacaqdır]. Azərbaycan Hökuməti Ümuri-Nafia və Xeyriyyə Nəzarəti [Səhiyyə və Sosial Təminat Nazirliyi] fəaliyyəti sayəsində bir neçə xüsusi müəssisələr açılmışdır ki, müəyyən yaşa ermış çocuqlar oraya göndəriləcəkdir. Doktor Kaufman əlavə edir ki, çocuq xəstəxanası 2-3 sənədən sonra hazır olacaq. Darürtəbiyyə cənbindəki xəstə çocuqlara mənsüb şöbədən ötrü isə bütün ləvazimat hazırdır. Sədr uprava məruzəsini səsə qoyur. Məruzə lehinə 22, əleyhinə 15 səs çıxır. Bir səs iştirak etməmişdir.

Şəhər maliyyəsinin vəziyyəti

Q.Qasimov məruzəni istimadən əvvəl 10 dəqiqəlik tənəffüs elan edilməyi təklif edir.

P.F.İlyuşkin: Təcrübə göstərmişdir ki, tənəffüsdən sonra qıasnılar azalır, binaileyh [ona görə] ya məsələyə keçməli və ya yənikli iclası qapamalı.

İstima edilən məruzənin bir çox rəqəmlərdən ibarət olduğu göstərir ki, məsələni layiqincə həll etməkdən [öt-rü] upravaya hökumətdən 7 milyonluq bir qərz [borc] tələb etməyi barəsində müvəkkil buyursun. Şu qərz ərzəq və şəhər borcundan əlavə ən lazımi məxaricətə işlənəcəkdir. P.F.İlyuşkin məlum edir ki, bələdiyyənin maliyyə komisyonu qərz təqrizini [borclanmanı] 6 milyon qət etmişdir. N.İ.Drujinin təklif edir ki, məruzənin rəqəmləri çoxluğundan naşi təb [çap] etdirib qıasnılara göndərməlidir ki, məruzə ilə layiqli surətdə tanış olsunlar.

Bu təklif Duma tərəfindən rədd edilib, 27 səs lehinə, 7 səs əleyhinə olaraq hökumət nəzində 7 milyonluq istiqraz, bundan əlavə Duma əksəriyyəti-ara ilə [səs çoxluğuyla] upravaya təklif edir ki, darürtəbiyyələrin fəxsi məsələsinə təhlil etsin.

Zibil xəbəri sobalar

Uprava öz məruzəsində Dumadan 20 ədəd zibil yaxıcı sobalar təmiri üçün 113000 rublə pul təxsis edilməsini [ayrılmazını] istida [xahiş] edir.

Məsələ uzun-uzadı müzakirəyə səbəb olur. Qıasnılardan bir neçə zət təklif edir ki, əski qayda üzrə zibil şəhər kənarına atdırınsınlar.

Şəhər qlavası ən yaxın zamanda şəhər nəqliyyat arabalarının iş halına gətirilməsi və hökumətdən əsbabi-nəqliyyəni [daşıma vasitələrini] istəmək namümkün olduğunu elan edir.

Qara bəy Qarabəyli və Ağabala Quliyev təklif edirlər ki, şəhəri təmizləməkdən ötrü Türk Komandanlığının müavinəti [yardımı] istida edilsin.

Nəzarət şöbəsi (Kontrolni otdel) məsələsi uprava ilə həyət-i rüesə [rəyasət heyəti] miyanındakı [arasındakı] etiləf [uzlaşma] mövcubincə hələlik müzakirədən çıxarılır. İstida təklifi qəbul edilir.

Vaxtin gecliyindən naşi [gecliyi səbəbinə] sədr iclası qapayır.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

– Bakı “Mariya” ünəs [qızlar] məktəbi elan edir ki, təşri-i-əvvəlin [oktyabrın] 15-dən tətilə buraxılanlar, daxil olmaq istəyənlər və şahadətnamə almaq arzusunda olanlar imtahan ediləcəklər. İmtahanlar “Svyataya Nina” ünəs məktəbində saat 2-dən başlanacaqdır.

– Saykovskayanın zükür [oğlanlar] gimnaziyası elan edir ki, məktəbə daxil olmaq arzusunda olanlar bu barədə məktəbin dəftərxanasına sabah saat 11-dən 1-ə kimi və öylədən sonra isə 3-dən 6-ya kimi arizə verməlidirlər.

– Bakı ikinci realni məktəbi məktəblilərin qəyyum və valideynindən xahiş edir ki, çocuqlarının təhsildə davam etmələri barəsində məktəbə məlumat verməlidirlər. Bu barədə məlumat məktəb dəftərxanasında saat 11-dən 2-yə kimi qəbul olunur. Məktəbə yeni daxil olmaq arzusunda olanlar arizə verməlidirlər.

– Bakı Kazyonni [Xəzinə] Palatası ticarət və gəlib vergisini verməyənlərə elan edir ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti Maliyyə nazirinin 6 təşri-i-əvvəl [oktyabr] 1918 tarixli qanunu mövcubincə keçmiş hökumətlər tərəfindən verilmiş qanunlar fəxş edilib, vergilər bu qanun üzrə alınacaqdır:

- Ticarət vergisi:
 - Vergi vərəqələrinin intışarı – 1 təşri-i-sani [noyabr] 1918.
 - Bu barədə veriləcək şikayətlər – 15 kanuni-əvvəl [dekabr].
- Vergi vergisi:
 - Vərəqələri intışar etmək – 1 kanuni-əvvəl.
 - Şikayətlər – 1 kanuni-sani.
 - Vergini xəzinəyə vermək – 15 kanuni-sani [yanvar].

Bakı Kazyonni Palata müdiri: Zire

Mərkəzi Ev Komitəsində

Mərkəzi Ev Komitəsi tərəfindən 6-cı, 7-ci, 8-ci, 9-cu dairə komitələrinə birər kağızlar göndərilib, bu dairələrdə yaşayan, nahiyələrdən gəlmiş qaçqınlar barəsində siyahılar tərtib verilməsini istidada bulunmuşdur [xahiş etmişdir]. Bu siyahılarda fərarilərin milliyət və daimi surətdə yaşadıqları yerləri də göstərilməlidir. Əhalini xəbərdar etməlidir ki, bu siyahılar Ümuri-Nafia və Xeyriyyə [Səhiyyə və Sosial Təminat] naziri tərəfindən qaçqınlara müavinətdə bulunmaq barəsində tərtib edilir.

– Mərkəzi Ev Komitəsi bütün dairələrin ev təşkilatlarına bununla elan edir ki, ev sahibləri tərəfindən kirayənişinlərə ediləcək qanunsuzluqlar barəsində Komitənin Hüquq mühafizəsi şöbəsinə itiləat [xəbərlər] versinlər. Ev sahibləri qəbul edilmiş kirayəndən artıq alacaq olarsa və ya yənikli qiyabətli [qayıb olduğu] zaman təşkilatlar tərəfindən edilmiş məxaricəti vermək və qəbul etmək istəməzsə, yenə haman şöbəyə xəbər verilməlidir.

Yemişə taksə [meyvəyə nırx]

Şəhər bələdiyyəsinin Taksə Komissiyonu [Nırx Komissiyası] təşri-i-əvvəlin [oktyabrın] 7-dəki iclasında bazarın əhvalını müzakirə etdikdən sonra işbu taksanı qəbul etmişdir:

Mal əti ilə qoyun ətinə isə şəhər sallaqxanasının fəaliyyətsizliyindən naşi hələlik taksə təyin edilməmişdir.

1 qarqız	funt	1 manat
2 Gəncə üzümü	“	3 m. 50 q.
Dərbənd üzümü	“	3 m.
Bakı üzümü (şanı)	“	3 m. 50 q.
3 alma dərəcə “əla”	“	3 m.
alma xırda	“	2 m. 50 q.
4 armud dərəcə “əla”	“	3 m.
armud xırda	“	2 m. 50 q.
armud xırda	“	2 m.
5 nar böyük	“	1 m. 50 q.
nar miyanə	“	1 m. 25 q.
nar xırda	“	1 m.

TRANSLİTERASIYA İLƏ BAĞLI QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Millətlərin mübarizəyi-hayət
səh. 172. “...rüb-ümüzü təşkil edəmməyən bir millətin...”; burada söhbət ermənilərdən gedir.

Ordu qarargahından
səh. 173. Burada söhbət Qafqaz İslam Ordusu qarargahından gedir.

“8-10-2024, 9 əvvəlində”: Bu rəqəmlərlə nə ifadə edildiyi açıq deyil. Böyük ehtimalla, “8-10” rəqəmləri “8 oktyabr”, “9 əvvəlində” isə “saat 9-a işləmiş” mənasını verir. “2024” rəqəmləri səhv düşmüş ola bilər.

Azərbaycan Hökuməti Mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə qanuni-müvəqqəti
səh. 174. “müstəhfiz” sözü “mühafizəçi; qoruyan, mühafizə edən” mənasını verir.

səh. 175. “...kiçik yaşlı nəvələrə malik böyük bir qaradaşdan...”: ehtimal ki, “nəvələrə” sözü yerinə “bacı-qardaşlara” olmalı idi.

səh. 176. “Qaimməqam”: keçmişdə, bir inzibati ərazi vahidi olan qazanı idarə edən məmur.

“**Aydınlıq bir gecədə təşəkkür dəqiqələri: Vaqonda gedərkən**” səiri (səh. 177) üçün lügət əlavə-səməyiyə: səma lövhələri ziyəgəhi-bülənd: uca işıq mənbəyi leyl: gecə sazavar: layiq mələkut: rühlər və mələklər ələmi (səma) amaqi-sükut: sükut dərinlikləri bidar: oyaq ənzər: nəzərlər, baxışlar hakimeyi-qəlb: qəlbə hakim olan qadın hüsnü-misəxxir: (qəlbə) zəbt edən gözəllik rixsar: çöhrə, üz zilfi-siyəh: qara saç tənzir etmək: andırmaq şamsi-rux: günəş kimi olan üz atiyi-millət: millətin gələcəyi nəvvar: nurlu taban: parlaq raxşan: işıqlı ruy: üz heykəli-əmal: arzuların timsalı didar: üz, çöhrə

Bakı qaçqınlarının İrandan qayıtması
səh. 177. “Zilhiccənin 7-də...”: miladi təqvimlə 14 sentyabr 1918-ci il.

səh. 178. “Barkas”: kiçik ölçülü gəmi, əsasən liman daxilində istifadə olunur.

Şəhər Dumasında

səh. 180. “Şəhər Duması”: seçkilə yerli özünüidarə orqanı. “Qalası”: seçkilə yerli özünüidarə orqanının üzvü (rusca).

Şəhər Dumasında:

Şəhər maliyyəsinin vəziyyəti
səh. 182. “Bu təklif Duma tərəfindən rədd edilib, 27 səs lehinə, 7 səs əleyhinə olaraq hökumət nəzində 7 milyonluq istiqraz, bundan əlavə Duma əksəriyyəti - ara ilə upravaya təklif edir ki, darürtəbiyyələrin fəxsi məsələsinə təhlil etsin.”: Bu cümlə qarışıq, güman ki, cümlənin bir hissəsi düşmüşdür. Qəzetdə belədir:

Bu məsələni iki həftə gəriyə ataraq qət etmişdir ki, şəhər bələdiyyə indində [nəzində] təcili surətdə sallaqxananın fəaliyyətə başlaması barəsində istidada bulunsun.

AZƏRBAYCAN POLİSİ MÜFƏTTİŞİ-ÜMUMİSİ VƏ BAKI TƏZİYƏDARANI

Məhərrəm ayı tülüunda [doğduğunda] Həzrəti İmam Hüseyn əzəsi münasibətilə sabiq illər misalında bu ildə də bəzi əzadardan dəstəyə küçə və bazara çıxıb, Bakı istilahi ilə [Bakıda deyildiyi kimi] “dəstə gəzdirməyə” başlamışdır. Keçən gün bir caddədə şu “dəstə”lərdən birisi bir zəbtiiyyə qaraqoluna rast gəldikdə, məsullarını Müfəttiş idarəxanasına gətirmişdilər. Burada Bəhaəddin bəy əfəndi tam bir pədəri-mənəvi [mənəvi ata] sifətilə ən avam və sadə bir müsəlmanın dərk edəcəyi bir lisani-şirin ilə “dəstə məsullarına” təqribən şu nəsihətlərdə bulundu:

“Oğullarım! Mən də sizin kimi bir müsəlmanam. Əmin olunuz ki, islam və islamiyyətin şən və dərcəyi-balasını [uca şən və mövqeyini] mən sizdən daha artıq dərk etməklə, onun yüksəlməsinin və ələm içində intışar tapmasının tərəfdarıyam. Biz türklər tam altı yüz sənədir ki, Avropa ilə Asiyanın ortasında bir qala təşkil edərək, bütün islamiyyətə əcnəbilər tərəfindən atılan kəmərlər və nizələrə sinələrimizi sipər etmişik. Şu müddəti-mədidədə [uzun müddətdə] bir gün olmamış ki, biz türklər arxamızdan silahı atıb da asudə və insancasına həyat keçirik. Əmin olunuz ki, bizlər islam olmayıb xristian və ya başqa bir dində bulunsaydıq bu gün məqami-coğrafi və haləti-siyasiyyəminiz iqtizasinca bizlərdən məsud və bizlərdən əzim bir millət olmaz idi.

Bu gün Anadoluda heç bir xanım qalmamışdır ki, orada 15-dən ziyadə və 60-dan kəm yaşlı bir erkək bulunsun. Bu son müharibələrdə ki, yalnız türklük və Türkiyə deyil, bəlkə bütün islam və islamiyyətə sui-qəsd edilməkdə idi. Çanaqqala və Dardanel müharibələrində bütün dəyə və çaylar türk şəhidləri ilə malmal [dopdolu] olub da axırda düşməni fərəra məcbur etmişiz!.. Bunu biliniz və nəzər-diqqətə alınız ki, bu gün Türk Ordusunun buraya gəlməsi, Bakını zəbt etməsi həman islamiyyətə can fəda etmək məqsəd və məsləki-müqəddəsəsidir ki, Peyğəmbərişənəmizin şəriəti-mütəhəhəri [şanı uca Peyğəmbərimizin pak şəriəti] naminə biz bu əza və əziyyətlərə uğramışıq!..

Çarələr arayırlar Həzrəti Hüseyn dəxi din və islamiyyət mücahididir. Ona təziyə tutan, onun halına yanan bir müsəlman var isə, gərək onun məslək və əfkarına təbəiyyət etsin [tabe olsun]. Bu gün sizin ən milli, vətəni, dini bir vəzifəniz var isə, o da sizin güclü və mühib [heybətli] bir islam ordusu təşkil etməyinizdir. Bu gün islamın bir müqəddir ordusu olarsa, islamiyyətə doğru cuş edən bəla fırtına və dağlarını dəf edib islam məmləkətini, islam mərkəzini düşməndən müdafiə etməyə qadir olarsa, islam, islamiyyətə ən böyük xidmət və ən mücərrəb [sınanmış] fədakarlıq da olacaqdır. İştə, ən müqəddəs və haqiqi əzadərlik də öylə olmalıdır.

Təkrar edirəm ki, mən islamiyyəti və onun şən və heysiyyətinə sizdən eyi hiss edirəm. Bu gün İmam Hüseynə ağlamaq və yaxud küçə və bazara düşüb bağıraq bugünkü dərdimizə dərmən və ehtiyaclarımıza rəfi-hacət olarsa [ehtiyaclarımızı aradan qaldırsa], o vaxt mən sizdən əvvəl və sizdən çəbuq bu təziyədarlığa şitabən [tələsən] olaram.

Bunlardan əlavə təziyədarlıq və ibadət üçün bizim mütəəddid [çoxlu] məsəcidlərimiz vardır ki, hər halda həp müsəlmanlar orada ictimə edib öz ibadətlərinə məşğul ola bilərlər. İbadət üçün daha küçələrə çıxmağın heç bir mənası yoxdur. Və baxışus [xüsusilə] zamanın təqazası mövcubincə də [zamanın tələbinə uyğun olaraq] hökumətimiz tərəfindən küçələrdə hər bir ictimə və izdiham məmnudur [qadağandır].”

Şu pədərənə [ata kimi] nəsihət və moizələrdən sonra Bəhaəddin bəy əfəndi dəstə nümayəndələrini təzir edərək [danlayaraq] tərix etmişdir.

Məhəmməd Sadiq

Müdirələr: Ceyhun bəy Hacıbəyli Şəfi bəy Rüstəmbəyli

Bakı xəbərləri
səh. 183. “Saykovskayanın zükür gimnaziyası”: burada söhbət A. K. Saykovskaya tərəfindən 1914-cü ildə açılan Bakı Xüsusi tam oğlan gimnaziyasından (Бакинская частная полнопровная мужская гимназия) gedir.

Bakı xəbərləri: Yemişə taksə
səh. 184. “Funt”: metrik ölçü sisteminin tətbiq edilməsindən əvvəl işlədilən çəki ölçüsü vahidi, “pud”un 1/40-nə (0,4095 kq) bərabər idi.

Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumisi və Bakı təziyədaranı
səh. 184. Zəbtiiyyə qaraqolu: Hər hansı bir yaşayış məntəqəsində asayışı təmin edən inzibati idarə, polis idarəsi və ya səyyar qorovul.
səh. 185. “Çarələr arayırlar”: Bu mətnin bəzi hissələri qəzet nəşrə hazırlanıqdan sonra çıxarılmış, çıxarılan hissələrin yeri boş buraxılmışdır. “Çarələr arayırlar” sözləri, özündən əvvəlki və sonrakı hissələrlə heç bir mənəvi əlaqəsi olmadan, ümumi kontekstdən kənar qalmışdır.